

Аналітичне оцінювання рівня розвитку та збалансованості зовнішньої торгівлі товарами

О. І. ІВАНЕНКОⁱ, Ю. А. САГАЙДАКⁱⁱ

Головною метою цієї роботи є оцінювання рівня розвитку та збалансованості зовнішньої торгівлі товарами. Для досягнення мети було поставлено такі завдання: проаналізувати експортно-імпорتنі операції та основні показники, що характеризують рівень розвитку зовнішньої торгівлі країни. У роботі використані загальнонаукові та спеціальні методи, за допомогою яких було досліджено процеси та явища у їх взаємозв'язку. Теоретичну основу дослідження склали фундаментальні положення наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, статистичні звіти. У статті проведено дослідження стану зовнішньої торгівлі України, розраховано основні показники, що свідчать про тенденції її розвитку, зокрема, проаналізовано експорт, імпорт у товарному та географічному розрізах, зовнішньоторговельний оборот України товарами, участь країни у зовнішній торгівлі та її потенціал. Визначено та досліджено основні країни-партнери. Встановлено, що найбільші частки експорту товарних груп у 2019 році становили продукти тваринного та рослинного походження і недорогочінні метали та вироби з них, а найменші – продукція хімічної та пов'язані з нею галузі промисловості. Найбільше імпортують машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання. Зазначено основні тенденції та зміни в експортно-імпорتنих операціях, а також фактори, що їх визначають. Зазначено шляхи та напрями розширення експортного потенціалу. Визначено, що під впливом змін на світових товарних ринках та геополітичних процесів протягом останнього десятиріччя відбулася істотна трансформація зовнішньої торгівлі України як у регіональному, так і товарному розрізі. Серед головних тенденцій – збільшення ролі країн Європи як торговельного партнера. Єдиним регіоном, обсяги торгівлі з яким за останнє десятиріччя зменшилися, були країни СНД, насамперед за рахунок Російської Федерації.

Ключові слова: збалансованість зовнішньої торгівлі, зовнішня торгівля, оцінка зовнішньої торгівлі.

УДК 339.5

JEL код: F47

Вступ

У процесі розбудови ринкової економіки важливе місце посідає зовнішня торгівля як засіб розвитку спеціалізації, підвищення продуктивності власних ресурсів, збільшення обсягів виробництва та процвітання країни. Процеси глобалізації та інтеграції, що інтенсифікуються останнім часом у світі, визначають ключові інтереси всіх країн світу, зокрема і України. В умовах загострення ринкової конкуренції на міжнародній арені за ринки збуту все більшої ваги набувають питання збалансованості зовнішньої торгівлі товарами. На сьогодні ряд макроекономічних факторів поглиблюють кризові явища в

ⁱ Іваненко Олена Іванівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри статистики та демографії Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

ⁱⁱ Сагайдак Юлія Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри екологічного менеджменту та підприємництва Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

© О. І. Іваненко, Ю. А. Сагайдак, 2020.

<https://doi.org/10.21272/mer.2020.87.13>

економіці країни, проте це сприяє пошуку нових перспектив та механізмів виходу на нові рівні розвитку. Особливої актуальності ці питання набувають в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження механізмів, принципів та підходів до ведення міжнародної торгівлі відображено в наукових працях багатьох авторів країн СНД, серед яких необхідно виділити таких фахівців, як С. Н. Бакулін, І. К. Белявський, Г. Є. Григоруку, Н. Є. Єгоров, І. І. Єлісеєва, В. Г. Золоєв, Л. С. Клімова, Т. В. Костєва, Т. А. Курашева та ін. Серед авторів далекого зарубіжжя, які розробляли різні напрями в рамках цієї тематики, можна відмітити таких фахівців, як Р. Аллен, К. Вільямсон, Р. Вос, Д. Дайкер, Дж. Кендел, П. Ліппе, К. Мікалопулус, М. Пєбро, Ф. Портер, Дж. Тарр, Рут Френклін, Дж. Форрестер та деяких ін. В Україні загальноєкономічні аспекти функціонування сфери зовнішньоекономічної діяльності, що безпосередньо пов'язані з формуванням статистичної методології у даній галузі, знайшли своє відображення в працях Т. О. Власюк, М. І. Дідківського, А. М. Єріної, Н. В. Ковтун та ін. фахівців.

Також окремі аспекти, пов'язані з формуванням методології зовнішньоекономічної діяльності, вивчались і аналізувались у працях Н. О. Парфенцевої (проблема класифікацій); дослідження питань складання й аналізу платіжного балансу як важливої складової оцінювання зовнішньоекономічної діяльності провадилося фахівцями Національного банку України Т. А. Гальчинською, Н. О. Березнюком, Н. І. Чепурною, проблеми його рівноваги вивчалися В. О. Шевчуком та ін. вченими. Проте ці питання є актуальними в Україні і сьогодні та потребують подальшого вивчення.

Мета статті – оцінити рівень розвитку та збалансованості зовнішньої торгівлі товарами.

Результати дослідження. Об'єктом обліку зовнішньої торгівлі є усі товари і матеріальні цінності, ввезення або вивезення яких відповідно збільшує або зменшує матеріальні ресурси країни. Експортно-імпортні операції здійснюються як на комерційній, так і некомерційній (трансферти) основі. Статистика зовнішньої торгівлі визначає обсяги експорту та імпорту товарів (послуг), розподіл зовнішньоторговельного обороту за принципом «товар (послуги) – країна», вивчає динаміку обсягів експорту (імпорту), цін, умов торгівлі тощо.

Масштаби і результати зовнішньоторговельної діяльності за певний період (місяць, квартал, рік), окрім вартості експорту E та імпорту I , характеризують зовнішньоторговельний оборот і сальдо торговельного балансу.

У табл. 1. наведено обсяги експортно-імпортних операцій товарами в Україні за 2009–2019 роки [7].

Виходячи з таблиці 1, бачимо, що сальдо торгівлі товарами до 2015 року було від'ємним, у 2015 році стало додатним і становило 610,7 млн дол. США. Але у 2016–2019 рр. знову спостерігається від'ємне сальдо, тобто торгівля товарами погіршилася. Найбільший експорт товарами України був у 2012 році (68 830,4 млн дол. США), а імпорт – у 2012 році (84 717,6 млн дол. США). Як бачимо з даних, у 2014–2015 роках щорічний експорт та імпорт майже однакові, у 2017 році й надалі імпорт перевищує експорт.

Таблиця 1

Зовнішньоторговельний оборот України товарами
за 2009–2019 роки, млн дол. США

Рік / Показник	Експорт товарів	Імпорт товарів	Зовнішньоторговельний оборот	Сальдо торгівлі товарами
2009	39 695,7	45 433,0	85 128,7	-5 737,3
2010	51 405,2	60 742,2	112 147,4	-9 337,0
2011	68 394,2	82 608,2	151 002,4	-14 214
2012	68 830,4	84 717,6	153 548,0	-15 887,2
2013	62 305,9	75 834,6	138 140,5	-13 528,7
2014	53 901,7	54 428,7	108 330,4	-527,0
2015	38 127,1	37 516,4	75 643,5	610,7
2016	36 361,7	39 249,8	75 611,5	-2 888,1
2017	43 264,7	49 607,2	92 871,9	-6 342,5
2018	47 339,9	57 141,0	104 480,9	-9 801,1
2019	50 060,3	60 783,7	110 844,0	-10 723,4

Джерело: розраховано авторами за статистичними даними.

В аналізі рівня розвитку та збалансованості зовнішньої торгівлі використовують низку показників, розрахунки яких ґрунтуються на співвідношенні обсягів експортно-імпортних операцій з валовим внутрішнім продуктом, зокрема це: показник участі країни у зовнішній торгівлі, показник ефективності зовнішньої торгівлі, експортна орієнтація, коефіцієнт покриття, коефіцієнт імпортої залежності [3]. Розрахунок показників рівня розвитку і збалансованості зовнішньої торгівлі та експортного потенціалу України проводився за вихідними даними, поданими в таблиці 2. Результати розрахунків наведено в таблиці 3.

Таблиця 2

Вихідні дані для розрахунку показників рівня розвитку і збалансованості зовнішньої торгівлі та експортного потенціалу України

Рік / Показник	Валовий внутрішній продукт, млн грн	Курс валюти, грн/дол. США	Валовий внутрішній продукт, млн дол. США	Середньорічна чисельність населення, млн осіб
2009	913 345	7,79	117 245,8	46,1
2010	1 079 346	7,93	136 109,2	46,0
2011	1 299 991	7,95	163 520,9	45,8
2012	1 404 669	7,99	175 803,4	45,6
2013	1 465 198	7,99	183 379,0	45,6
2014	1 586 915	11,89	133 466,4	45,4
2015	1 988 544	23,95	83 029,0	42,9
2016	2 385 367	25,89	92 134,7	42,6
2017	2 982 920	27,85	107 106,6	42,5
2018	3 558 706	27,20	130 832,0	42,2
2019	3 974 564	25,85	150 337,4	41,9

Джерело: складено авторами за статистичними даними.

Таблиця 3

Показники рівня розвитку та збалансованості зовнішньої торгівлі й експортного потенціалу

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Участь країни у зовнішній торгівлі, %	87,67	72,61	82,40	92,34	87,34	75,33	81,17	91,10	79,86	73,73
Ефективність зовнішньої торгівлі, %	-10,67	-4,89	-6,86	-8,69	-0,39	0,74	-3,13	-5,92	-7,49	-7,13
Експортний потенціал, дол. США/на душу населення	1 443,3	861,1	1 117,5	1 493,3	1 509,4	888,4	853,6	1 017,9	1 121,8	1 194,8
Експортна орієнтація, %	38,50	33,86	37,77	41,83	40,38	45,92	39,47	40,39	36,18	33,30
Коефіцієнт покриття	0,78	0,87	0,85	0,83	0,99	1,02	0,93	0,87	0,83	0,82
Імпортна залежність, %	49,17	38,75	44,63	50,52	48,19	41,35	40,78	45,18	43,68	40,43
Коефіцієнт внутрішньої міжнародної спеціалізації	-0,122	-0,067	-0,083	-0,094	-0,103	0,008	-0,038	-0,068	-0,09	-0,10
Душовий обсяг загального зовнішньоторговельного обороту, дол. США/на душу населення	3 286,7	1 846,6	2 438,0	3 282,7	2 386,1	1 763,3	1 775,0	2 185,2	2 475,9	2 645,4

Джерело: розраховано авторами за статистичними даними.

Значення показників свідчать про надзвичайно велику відкритість економіки України, а відтак про її залежність від кон'юнктури світових ринків та вразливість до зовнішніх ризиків. Виходячи з таблиці 3, бачимо, що з 2011 до 2013 року та з 2015 до 2017 року участь країни у зовнішній торгівлі щороку зростала, а от останніми роками спостерігається спадна тенденція до - 73,73 % у 2019 році. Ефективність зовнішньої торгівлі з 2010 до 2014 року була від'ємною і за даний період і зростала, і зменшувалася і в 2014 році становила мінус 0,39 %. Але в 2015 році ефективність зовнішньої торгівлі має додатне значення - 0,74 %, а потім знову опускається до від'ємних значень і в 2019 році становить мінус 7,13 %. Експортний потенціал зростав до 2014 року, але у 2016 році порівняно з 2014 роком зменшився на 655,88 дол. США/на душу населення. Надалі даний показник знову зростає і у 2019 році становить 1 194,8 дол. США/на душу населення. Експортна орієнтація в середньому за шість років зросла на 7,42 % (2015 рік), а потім показники коливаються. Коефіцієнт покриття за 2010–2014 роки був менший від 1, що свідчить про пасивне сальдо торговельного балансу, у 2015 році коефіцієнт покриття став вищим від 1, а потім знову бачимо дефіцит торговельного балансу. Коефіцієнт імпоротної залежності за весь період перевищував 15 %, що свідчить про небезпеку імпоротної залежності. Душовий обсяг загального зовнішньоторговельного обороту збільшувався з 2010 по 2013 рік, але з 2014 року почав зменшуватися. Зменшення у 2015 році порівняно з 2013 роком становило 1 519,41 дол. США на середню за період кількість жителів, або на 46,3 %. У 2019 році цей показник досягнув рівня 2 645,4 дол. США на середню за період кількість жителів.

За Законом від 16.04.1991 р. №959-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність»: товарна група – група однорідних товарів за гармонізованою системою опису та кодування товарів. На рисунках 1 й 2 наведено розподіл товарних груп щодо експорту та імпорту України за 2019 рік.

Рисунок 1 – Розподіл товарних груп за експортом України 2019 року
 Джерело: побудовано авторами за статистичними даними.

Рисунок 2 – Розподіл товарних груп за імпортом України 2019 року
 Джерело: побудовано авторами за статистичними даними.

Найбільші частки експорту товарних груп у 2019 році становили продукти тваринного та рослинного походження (37,9 %) і недорогоцінні метали та вироби з них (20,5 %). А найменші з наведених – продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (3,9 %), деревина і вироби з деревини (3,7 %) та полімерні матеріали, пластмаси і вироби з них (1,4 %). Що стосується імпорту товарних груп, найбільшу частку становлять машини,

обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (33,8 %), мінеральні продукти (21,4 %), а найменшу – деревина і вироби з деревини (2,2 %).

За статистичними даними країни ЄС (28) залишаються найбільшими торговельними партнерами України (див. табл. 4). Питома вага цих країн у загальному обсязі експорту товарів з України за підсумками 2019 року становила 41,5 %. Збільшення експорту товарів відбулося до таких країн: Австралії та Океанії – на 21,4 %; Африки – на 20,5 %; Азії – на 12,1 %; Європи – на 3,0 %. Зменшення експорту товарів відбулося до країн Америки – на 9,4 %; СНД – на 3,8 %. Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг з країнами ЄС (28) у 2019 році збільшився на 5,8 % (+ 2,9 млрд дол. США) і становить 52,6 млрд дол. США.

Таблиця 4

Основні торговельні партнери України в експорті товарів у 2019 році [7]

Назва країни	Обсяг експорту товарів, тис дол. США	Темп зростання/зниження, з 2019 до 2018 року, %	Питома вага країни у загальному обсязі експорту товарів з України, %
1 Китай	3 593 683,7	144,8	7,18
2 Польща	3 296 538,7	108,2	6,59
3 Російська Федерація	3 243 064,6	111,3	6,48
4 Туреччина	2 619 061,7	95,2	5,23
5 Італія	2 418 878,1	149,6	4,83
6 Німеччина	2 383 393,7	83,5	4,76
7 Єгипет	2 254 097,8	60,1	4,50
8 Індія	2 024 052,4	47,7	4,04
9 Нідерланди	1 848 433,2	104,5	3,69
10 Угорщина	1 562 810,3	202,9	3,12

Джерело: складено авторами за статистичними даними [7]

Імпорт товарів та послуг збільшився на 7,5 % (+ 2,0 млрд дол. США) і становив 28,6 млрд дол. США. Основними торговельними партнерами України є також Китай, США і Туреччина. За підсумками 2019 року на їх частку припадає відповідно 10,1, 4,6 та 4,4 % зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг (табл. 5).

Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг із Китаєм у 2019 році збільшився на 30,4 % (+ 3,1 млрд дол. США) і становив 13,2 млрд дол. США. Імпорт товарів і послуг збільшився на 20,8 % (+ 1,6 млрд дол. США) і становив 9,4 млрд дол. США. Сальдо торгівлі товарів і послуг склалося від'ємним у сумі 5,7 млрд дол. США та погіршилося на 168,0 млн дол. США порівняно з показниками 2018 року.

Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг із США у 2019 році збільшився на 7,8 % (+ 431,4 млн дол. США) і становив 6,0 млрд дол. США. Імпорт товарів і послуг збільшився на 10,4 % (+ 356,3 млн дол. США) і становив 3,8 млрд дол. США. Сальдо торгівлі товарами і послугами склалося від'ємним у сумі 1,6 млрд дол. та погіршилося порівняно з показниками 2018 року на 281,3 млн дол. США.

Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг із Туреччиною у 2019 році збільшився на 22,9 % (+ 1,1 млрд дол. США) і становив 5,7 млрд дол. США. Імпорт товарів і послуг збільшився на 36,9 % (+ 784,1 млн дол. США) і становив

2,9 млрд дол. США. Сальдо товарів і послуг склалося від'ємним у сумі 95,2 млн дол. США проти додатного 406,6 млн дол. США у 2018 році.

Таблиця 5
Основні торговельні партнери України в імпорті товарів у 2019 році [7]

Назва країни	Обсяг імпорту товарів, тис. дол. США	Темп зростання/зниження, 2019 рік порівняно з 2018 роком, %	Питома вага країни у загальному обсязі імпорту товарів з України, %
1 Китай	9 195 634,0	120,9	15,13
2 Російська Федерація	6 986 202,1	86,4	11,49
3 Німеччина	5 991 518,9	100,1	9,86
4 Польща	4 102 572,3	112,6	6,75
5 Білорусь	3 752 171,9	99,1	6,17
6 США	3 284 185,5	110,9	5,40
7 Туреччина	2 354 738,2	137,4	3,87
8 Італія	2 074 744,4	102,1	3,41
9 Франція	1 652 790,6	111,6	2,72
10 Швейцарія	1 603 613,9	97,5	2,64

Джерело: складено авторами за статистичними даними [7].

Для подальшого оцінювання масштабів валютних операцій між Україною та іноземними країнами щодо експорту та імпорту товарів проведено групування країн (рис. 3, 4).

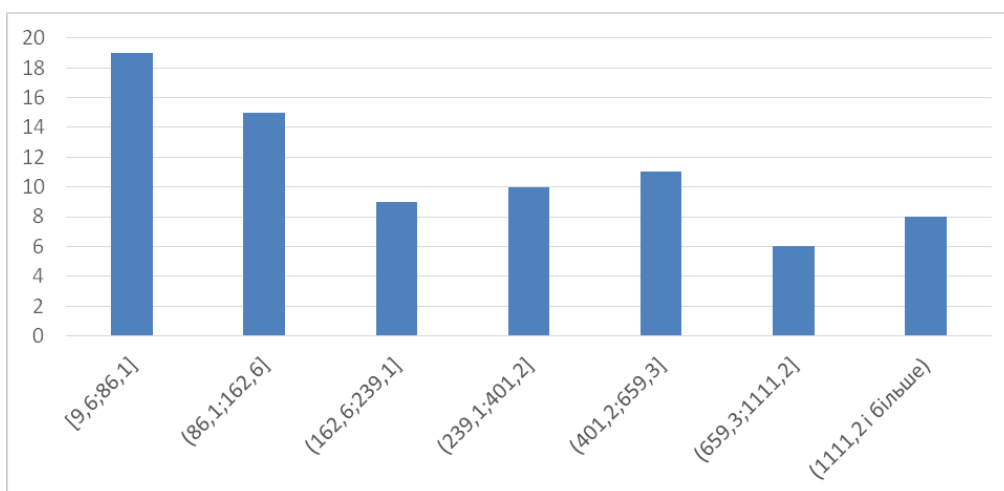

Рисунок 3 – Групування країн за експортом товарів Україною за 2019 рік
 Джерело: побудовано автором за статистичними даними.

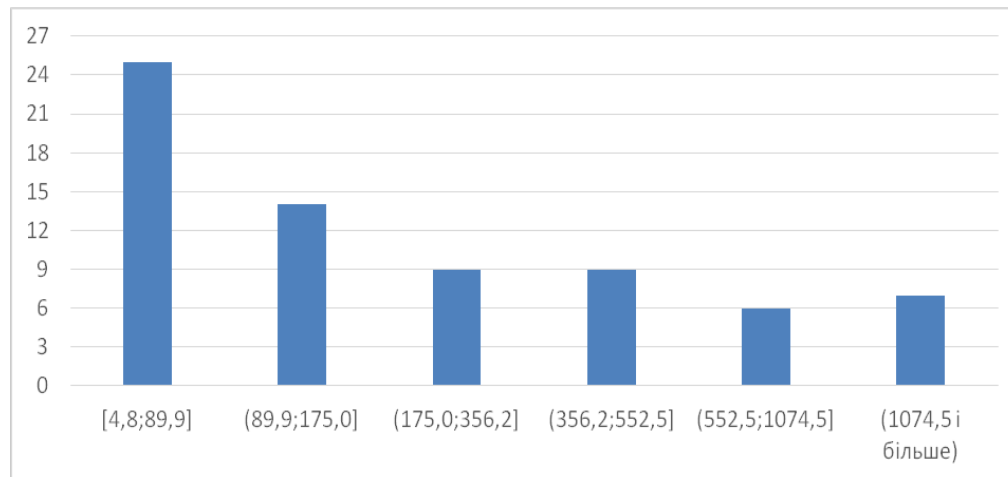

Рисунок 4 – Групування країн за імпортом товарів Україною за 2019 рік.

Джерело: побудовано автором за статистичними даними.

Як бачимо з рисунка 3, найбільша кількість країн (19) за експортом товарів знаходиться в межах від 9,6 млн дол. США до 86,1 млн дол. США, а найменша кількість країн (6) – в межах від 659,3 млн дол. США до 1111,2 млн дол. США. За імпортом (рис. 4) найбільша кількість країн (25) знаходиться в межах від 4,8 млн дол. США до 89,9 млн дол. США, а найменша кількість країн (6) – в межах від 552,5 млн дол. США до 1074,5 млн дол. США.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок. Таким чином, під впливом змін на світових товарних ринках та геополітичних процесів упродовж останнього десятиріччя відбулася істотна трансформація зовнішньої торгівлі України як у регіональному, так і товарному розрізі. Серед головних тенденцій – збільшення ролі країн Європи як торговельного партнера, що серед інших причин відбулося завдяки Угоді про Асоціацію з ЄС та диверсифікації джерел постачання енергії. Зокрема, експорт продовольчих товарів до країн Європи за останнє десятиріччя збільшився майже вп'ятеро, а за результатами 2019 року Україна увійшла до топ-3 постачальників агропродукції до країн ЄС. У розрізі країн Європи найбільший обсяг товарів експортується до Італії (насамперед металургійна продукція, олія та пшениця) та Польщі (в основному руди та олія). Характерною ознакою імпорту з країн Європи останніх років є зростання частки енергоносіїв. Країни Азії в останні три роки стали найбільшими споживачами українських товарів, зокрема продовольчих. Експорт олії до регіону за 2006–2016 роки збільшився в 10 разів, істотні зміни також відбулися в експорті зернових культур за рахунок нарощування поставок кукурудзи. У розрізі країн найбільший обсяг товарів експортується до Туреччини (металургійна продукція та насіння олійних). Більше половини імпорту з Азії припадає на Китай, обсяги поставок із якого за останнє десятиріччя збільшилися вдвічі за рахунок нарощування імпорту продукції. Єдиним регіоном, обсяги торгівлі з яким за останнє десятиріччя зменшилися, були країни СНД, насамперед за рахунок Російської Федерації. Використання Росією торговельно-економічного тиску зумовило істотне скорочення торгівлі України з цією країною за всіма напрямками, починаючи з 2012 року. Унаслідок торговельних обмежень істотно зменшився експорт до Росії продукції машинобудування, а експорт

продовольчих товарів знизився майже до нуля. Імпорт з РФ також істотно знизився, однак у його структурі залишилися окремі товари, які складно замінити (тепловидільні елементи, вугілля). Через торговельні і транзитні обмеження РФ відчутно скоротилися й обсяги торгівлі з іншими країнами СНД, особливо експорт до Казахстану. Через залежність від імпорту енергоносіїв обсяги імпорту з країн СНД знизилися менше, ніж з інших регіонів. Найближчими роками зберігатиметься сировинний характер українського експорту, що спричиняє високу залежність зовнішньої торгівлі України від шоків на світових ринках. Крім того, залежність економіки України від поставок енергоносіїв та високотехнологічної продукції зумовлюватиме високі обсяги імпорту. Внаслідок цього дефіцит поточного рахунку залишатиметься на досить значному рівні (близько 4 % ВВП), незважаючи на прогнозовані сприятливі зовнішні цінові умови. Такі обсяги дефіциту не повинні бути загрозливими для економіки за умови, що основним фактором його формування буде інвестиційний попит. Експортний потенціал України може істотно розширитися через подальше відкриття доступу до зовнішніх ринків, завдяки укладанню договорів про зону вільної торгівлі (ЗВТ) з країнами-торговельними партнерами. І хоча наявність угод про ЗВТ не гарантує зростання зовнішнього товарообороту, вони стимулюють вітчизняних виробників підвищувати конкурентоспроможність продукції.

У подальших роботах автори планують розширити коло досліджуваних показників для поглиблення висновків і виявлення вагомих факторів впливу на процес інтенсифікації експортних операцій як індикаторів підвищення рівня конкурентоспроможності країни на глобальних ринках.

Література

1. *Власюк Т. О.* Забезпечення зовнішньоекономічної безпеки на ринку сільськогосподарської продукції в Україні [Текст] / Т. О. Власюк // Проблеми економіки. – 2015. – № 1. – С. 59–71.
2. *Гармонізована система опису та кодування товарів* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Гармонізована_система_опису_та_кодування_товарів.
3. *Дідківський М. І.* Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. / М. І. Дідківський. – К. : Знання, 2006. – 462 с.
4. *Єріна А. М.* Статистичне моделювання та прогнозування [Текст]: підручник / А. М. Єріна, Д. Л. Єрін. – К. : КНЕУ, 2014. – 348 с.
5. *Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»* від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 29, ст. 377. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.
6. *Ковтун Н.* Методологічні засади та методика статистичного оцінювання умов зовнішньої торгівлі [Текст] / Н. Ковтун, В. Бабірад-Лазунін // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка: Економіка. – К., 2014. – Вип.10 (163). – С. 26–31.
7. *Офіційний сайт Державної служби статистики України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

Отримано 11.12.2019 р.

Аналитическая оценка уровня развития и сбалансированности внешней торговли товарами

**ЕЛЕНА ИВАНОВНА ИВАНЕНКО*,
ЮЛИЯ АНАТОЛЬЕВНА САГАЙДАК****

* кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры статистики и демографии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко,

О. І. Іваненко, Ю. А. Сагайдак.

Аналітичне оцінювання рівня розвитку та збалансованості зовнішньої торгівлі товарами

---

*ул. Владимирская, 60, г. Киев, 01033, Украина,
тел.: +38(063)2809720, e-mail: e_ivanenko@ukr.net*

*** кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экологического менеджмента и предпринимательства Киевского национального университета имени Тараса Шевченко,
ул. Владимирская, 60, г. Киев, 01033, Украина,
тел.: +38(096)3680329, e-mail: sagaydack_j@ukr.net*

Главной целью этой работы является оценка уровня развития и сбалансированности внешней торговли товарами. Для достижения цели были поставлены следующие задачи: проанализировать экспортно-импортные операции и основные показатели, характеризующие уровень развития внешней торговли страны. В работе использованы общенаучные и специальные методы, с помощью которых было исследовано процессы и явления в их взаимосвязи. Теоретическую основу исследования составили фундаментальные положения научных трудов отечественных и зарубежных ученых, статистические отчеты. В статье проведено исследование состояния внешней торговли Украины, рассчитаны основные показатели, свидетельствующие о тенденции ее развития, в частности, проанализированы экспорт, импорт в товарном и географическом разрезе, внешнеторговый оборот Украины товарами, участие страны во внешней торговле и ее потенциал. Определены и исследованы основные страны-партнеры. Установлено, что наибольшие доли экспорта товарных групп в 2019 году составляли продукты животного и растительного происхождения и недрагоценные металлы и изделия из них, а наименьшие – продукция химической и связанных с ней отраслей промышленности. Больше всего импортируют машины, оборудование и механизмы, электротехническое оборудование. Указаны основные тенденции и изменения в экспортно-импортных операциях и факторы, их определяющие. Определены пути и направления расширения экспортного потенциала. Определено, что под влиянием изменений на мировых товарных рынках и геополитических процессов в течение последнего десятилетия произошла существенная трансформация внешней торговли Украины как в региональном, так и в товарном разрезе. Среди главных тенденций – увеличение роли стран Европы как торгового партнера. Единственным регионом, объемы торговли с которым за последнее десятилетие уменьшились, были страны СНГ, прежде всего за счет Российской Федерации.

Ключевые слова: сбалансированность внешней торговли, внешняя торговля, оценка внешней торговли.

*Mechanism of Economic Regulation, 2020, No 1, 141-151
ISSN 1726-8699 (print)*

Analytical Estimation of the Level of Development and Balance of Foreign Trade of Goods

**OLENA I. IVANENKO^{*},
YULIA A. SAGAYDACK^{**}**

** C.Sc. (Economics), Associate Professor, Department of Statistics and Demography,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Volodymyrska str., 60, Kyiv, 01033, Ukraine,
phone: +38(063)2809720, e-mail: e_ivanenko@ukr.net*

*** C.Sc. (Economics), Associate Professor, Department of Environmental Management and
Entrepreneurship, Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Volodymyrska str., 60, Kyiv, 01033, Ukraine,
phone: +38(096)3680329, e-mail: sagaydack_j@ukr.net*

Manuscript received 11 December 2019

The main purpose of this research is to assess the level of development and balance of foreign trade in goods. To achieve this goal, the following tasks were set: to analyze export-import operations and the main indicators that characterize the level of development of foreign trade. The paper uses general scientific and special methods, which were used to study the processes and phenomena in their interrelation. The theoretical basis of the study were the fundamental points of the scientific works of famous scientists, statistical reports. The foreign trade of Ukraine is conducted, the main indicators of its development trends are calculated, in particular, exports, imports in commodity and geographical terms, Ukraine's foreign trade turnover, the country's participation in foreign trade and its potential are analyzed. The main partner countries have been identified and investigated. It was found that the largest shares of exports of product groups in 2019 were products of animal and vegetable origin, base metals and articles thereof, and the smallest – products of the chemical and related industries. The largest imports are machinery, equipment and mechanisms, electrical equipment. The main trends and changes in export-import operations and the factors that determine them are indicated. The ways and directions of expanding the export potential are defined. It is determined that under the influence of changes in world commodity markets and geopolitical processes during the last decade there has been a significant transformation of Ukraine's foreign trade in both regional and commodity terms. Among the main trends is the increasing role of European countries as a trading partner. The only region with which trade volumes have decreased over the last decade were the CIC countries, primarily due to the Russian Federation.

Keywords: balance of foreign trade, foreign trade, assessment of foreign trade.

JEL Code: F47

Tables: 5; Figures: 4; References: 7

Language of the article: Ukrainian

References

1. Vlasyuk T. O. (2015). Zabezpechennya zovnishnoekonomichnoyi bezpeky na rynku silskogospodarskoyi produkciyi v Ukrayini [Ensuring of foreign economic security in the market of agricultural products in Ukraine]. *Problemy ekonomiky*, 1, 59-71 [in Ukrainian].
2. Garmonizovana systema opysu ta koduvannya tovariv [Harmonized System]. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Harmonized_System.
3. Didkivskiy M. I. (2006). *Zovnishnoekonomichna diyalnist pidpryemstva* [Foreign economic activity of the enterprise]. Kyiv : Znannya [in Ukrainian].
4. Yerina A. M. & Yerina D. L. (2014). *Statystychni modelyuvannya ta prognozuvannya* [Statistical modeling and forecasting]. Kyiv : KNEU [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy Pro zovnishnoekonomichnu diyalnist : pryiniaty 16 kvit. 1991 roku № 959-XII [Law of Ukraine On Foreign Economic Activity from April 16 1991, № 959-XII]. (1991, April 16). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 29, art. 377. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> [in Ukrainian].
6. Kovtun N. (2014). Metodologichni zasady ta metodyka statystychnogo otczynuvannya umov zovnishnoyi torgivli [Methodological bases and a technique of statistical estimation of conditions of foreign trade]. *Visnyk Kyivskogo Nazionalnogo Universitetu imeni Tarasa Shevchenka: Ekonomika*, 10 (163), 26-31 [in Ukrainian].
7. Oficijnyi sajt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].